

DAT GAAT 'M NIET WORDEN

101 TRENDS UIT
DE TAALCOLUMNS
VAN TROUW

BEST WEL EEN DINGETJE
DELEN IS HET NIEUWE VERSPREIDEN
HET ZOU ZOMAAR KUNNEN
OF ZEG IK NU IETS HEEL NAARS

TON DEN BOON *van Dale*

DAT GAAT 'M NIET WORDEN

101 TRENDS UIT
DE TAALCOLUMNS
VAN TROUW

TON DEN BOON

INHOUDSOPGAVE

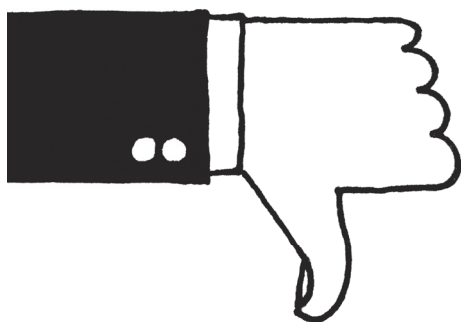
Voorwoord	9
Dat gaat 'm niet worden gaat 'm wel degelijk worden	13
Beter lees je dit even!	15
Wat is natuur nog in dit land?	16
Duimpje omhoog? Helemaal duimpie!	17
Het zou zomaar kunnen	18
Delen is het nieuwe verspreiden	19
Ontwikkelingsland glijdt steeds verder af	20
Vrijheid van meningsuiting? Jakkies!	21
Woke gasten verrijken de taal	22
Helemaal de moeder	23
Deugmenschen hebben het hart op de politiek correcte plaats	24
Rock-'n-roll is cool, stoer en sexy	25
Oplossingen zonder dat er problemen zijn	26
Hoe voltooid is een voltooid leven?	27
De term 'vluchteling' krijgt een ruimere betekenis	28
Of zeg ik nu iets heel naars?	29
Moge Allah je straffen!	30
Gigantisch is allang niet meer heel groot	31
Het vrije woord is vaak een beeld	32
Flits is blits	33
Emotie is eh... emotie?	34
Bokito: de kingkong van de 21e eeuw	35
Leidde the summer of love tot de zomer van de angst?	36
Niets aan de hand, mensen!	38
Cool wordt simpelweg koel	39
De bezorgde burger heeft een politieke lading gekregen	40
Oogsten behoudt een groen profiel	42
Hacken wordt manipuleren	43
Een soort van modern	44
Hedendaagse haters	45
Kapen 2.0	46
Als iets extreem is, schuilt er vaak ook gevaar in	47
In 'nul kans' wordt 'nul' anders gebruikt dan in 'nul kansen'	48
'Nou ja' is het nieuwe 'eh'	50

Papierloze papieren	51
De stekker er even helemaal uit	52
Vangt de obesitaskat voortaan een anorexiaduif?	53
Regenboogtaal	54
Komt de populist nog altijd op voor het volk?	55
Gendergelijkheid met een harde g	56
Begrijpen doen we nu met nog meer gevoel	57
Wat de MSM je niet vertellen ...	58
Mooi is het nieuwe lekker	59
Een gekkie is meer dan een ongevaarlijke gek	60
'Sorry?' zeg je als je 'Wat?' bedoelt	61
Ook zo'n zin in taalporno?	62
Kan kunst 'heel erg over iets gaan'?	64
Gaat u al helemaal tot de max?	65
Ouderwets is niet meer oud	66
Helemaal leuk is vaak helemaal niet leuk	67
Leeft een autist in zijn eigen bubbel?	68
Wat een faal!	69
Welke kaart zullen we nu eens spelen?	70
Hoe interessant is dát?!	71
De onderbuik spreekt	72
Clichés in telegramstijl	73
Mensen van christelijke (en andere) persuasie	74
Meer plaats voor plek	75
Van bruinrechts tot wegkijklings	76
Hoelang is de politie nog de sterke arm?	77
Feiten, flexfeiten en alternatieve feiten	78
Na fakenieuws en nepfeiten nu ook voodoo cijfers	79
Dit is echt wel een dingetje	80
De boze blanke burger wordt langzaam witgewassen	82
'Doden' is vaak het neutrale synoniem van 'vermoorden'	83
Eerst top, nu ook flop	84
'Dankzij' gaat steeds beter samen met tegenvallers	85
Grappig is lang niet altijd leuk	86
Het allerlaatste taboe is nooit het laatste taboe	87

DAT GAAT 'M NIET WORDEN GAAT 'M WEL DEGELIJK WORDEN

Voor sommige mensen is het toenemende gebruik van *gaan* als synoniem van *zullen* taalergernis nummer één. Jammer maar helaas: deze trend is niet meer te stoppen. Zeiden we vroeger: *We zullen (het) zien*, nu hoor (en lees) je steeds vaker: *We gaan het zien*. *Daar zullen we nog spijt van krijgen* ondervindt geduchte concurrentie van *Daar gaan we nog spijt van krijgen* en *Dat gaat niet lukken* is hard op weg *Dat zal niet lukken* te verdringen. Zelfs de wereld van het grote geld heeft *gaan* omarmd als alternatief voor *zullen*. In de aanloop naar het vorige WK voetbal adverteerde ING tot vervelens toe met de slogan: *Wat gaat het worden?*

In de Dikke Van Dale wordt dit gebruik van *gaan* als hulpwerkwoord van de toekomstige tijd nog altijd gelabeld als 'niet algemeen'. Inderdaad, er zijn nog steeds zinnen waarin je het gebruikelijke hulpwerkwoord van de toekomstige tijd *zullen* ('Zullen we dan maar?' of 'Ik zál je!') niet zomaar door *gaan* kunt vervangen. Maar andere min of meer vaste formules als *Dat gaan (zullen) we niet meemaken* en *We gaan (zullen) het zien/beleven* zijn echt niet meer weg te denken uit de spreektaal.

Datzelfde geldt voor *Dat gaat 'm niet worden*. Die formule hoor je steeds vaker als iemand denkt dat iets wat hijzelf of een ander doet niet zal lukken. Sterker nog, die formule is al zo gewoon dat ze sinds een paar jaar gewoon te vinden is in de Dikke Van Dale. Als 'niet algemeen' – dat dan nog wel.

Opvallend is dat deze uitdrukking niet is ontstaan als pendant van de variant met *zullen*. Integendeel, *Dat zal 'm niet worden* is jonger dan de variant met *gaan* en duikt pas sinds kort nu en dan op als alternatief voor *Dat gaat 'm niet worden*.

Voor mensen die zich ergeren aan dit gebruik van *gaan* is er maar één advies: bezit uw ziel in lijdzaamheid en neem er niet al te veel aanstoot aan; versteende zinnestelsels als *We gaan het zien* en *Dat gaat niet lukken* verdwijnen voorlopig heus niet meer. Ook in gewone zinnen (*Die gestolen auto ga je niet terugvinden*) zal *gaan* in de betekenis 'zullen' steeds gewoner worden. En wat betreft het cliché *Dat gaat 'm niet worden*: nou, dat gaat 'm dus wél worden.

EMOTIE IS EH... EMOTIE?

'Voetbal is emotie', 'Tekenen is emotie' – *you name it* en het is de laatste tijd al eens 'emotie' genoemd. Nog een paar voorbeelden: 'Bedrijfsoverdracht is emotie', 'Een huis kopen is emotie', 'Bloemen zijn emotie'. Let wel, geen van deze huis-tuin-en-keukenmetaforen is verzonnen; het zijn allemaal stellingen die de afgelopen tijd op een website werden georakeld of die als kop boven een artikel in een krant of tijdschrift hebben gestaan.

De ... *is emotie*-hype is al enige tijd gaande en de laatste tijd een geduchte concurrent van de ... *is passie*-trend. U weet wel, die trend waarbij van alles en nog wat iemands *passie* wordt genoemd: 'Koken/werken/vrouwen versieren is mijn passie', 'Fotograferen is passie', 'Poetsen is pure passie'.

Dat bezigheden iemands *passie* kunnen zijn, kan het woordenboek nog wel verklaren. Van Dale definieert *passie* immers als het 'object van hartstochtelijke liefde'. Als iemand zegt dat koken zijn passie is, wil dat dus zeggen dat hij met hart en ziel kookt.

Maar hoe zit dat met *emotie*? Kan een handeling eigenlijk wel een emotie zijn? Van Dale definieert *emotie* als 'plotselinge ontroering' en 'hevig gevoel'. Met die omschrijvingen kom je niet ver als iemand zegt dat parkeren, een huis kopen of mobiliteit *emotie* is.

Haast ongemerkt heeft *emotie* in de ... *is emotie*-metaforen dan ook een nieuwe betekenis gekregen. *Emotie* is niet langer een gevoel, maar iets wat men met gevoel doet of wat met gevoel gepaard gaat. Alleen op die manier zijn uitspraken als 'Parkeren is emotie' en 'Mobiliteit is emotie' te verklaren. Al is natuurlijk wel te hopen dat veel van die handelingen die zogenaamd *emotie* zijn uiteindelijk met verstand en beleid worden gedaan.

GEMOEDSBEWEGING

Emotie mag dan een gevoel zijn, etymologisch is het vooral een beweging. Het Nederlands heeft *emotie* in de 19e eeuw overgenomen uit het Frans, dat op zijn beurt *émotion* heeft afgeleid van het werkwoord *émouvoir* (ontroeren), dat teruggaat op het Latijnse werkwoord *emovere* (in beweging brengen). De associatie van gevoel met beweging vinden we ook terug in oudere synoniemen voor *gevoel/emotie*, zoals *gemoedsbeweging* en *ontroering*.

KOMT DE POPULIST NOG ALTIJD OP VOOR HET VOLK?

Populisten, de kranten staan er de laatste jaren vol mee: Trump, Wilders, Le Pen, Erdogan, Boris Johnson, Beppe Grillo, Nigel Farage, president Duterte van de Filipijnen, Poetin. Zelfs Thierry Baudet wordt weleens een populist genoemd. *Populist* is dan ook een containerbegrip geworden voor politici van zeer diverse pluimage die met elkaar gemeen hebben dat ze het mishagen van het volk een stem geven en bespelen.

Wat populisten met elkaar delen, is misschien niet eens hun politieke programma (lang niet alle populisten willen hetzelfde, hoewel de meesten een conservatieve, reactionaire, kortom rechtse koers varen), maar misschien wel vooral de afkeer die ze oproepen bij hun tegenstanders. *Populist* is dan ook een woord geworden met een ongunstige lading. Het is zelfs bijna een scheldwoord.

Dat is weleens anders geweest.

In zijn laatste regeringsjaar gaf president Obama tijdens een persconferentie eens uiting aan zijn ergernis over het gebruik van de woorden *populisme* en *populist* door de media. Onder verwijzing naar het woordenboek noemde hij zichzelf een populist. Omdat hij wil opkomen voor de gewone man, voor het gewone kind. Dát is volgens hem de ware betekenis van het woord *populist*: een politicus die zich inzet voor het volk. Hij adviseerde dan ook om politici die maatschappelijke en economische onrust aangrijpen om iets controversieels te zeggen zonder echt iets voor het volk te doen, juist géén populist te noemen.

Obama mag dan een bekwame redenaar zijn, een goede taalvorser is hij niet. In de praktijk wordt *populist* allang niet meer gebruikt voor een 'politicus die zich inzet voor de belangen van het volk', zoals de *Oxford English Dictionary* de oorspronkelijke betekenis van het woord omschrijft. *Populist* is – in het Engels én het Nederlands – de naam geworden van politici van wie anderen vinden dat zij het volk bespelen en manipuleren. Het is een synoniem geworden van *demagoog* of *volksmenner*, en daarmee verworden tot een ongunstige persoonsnaam.

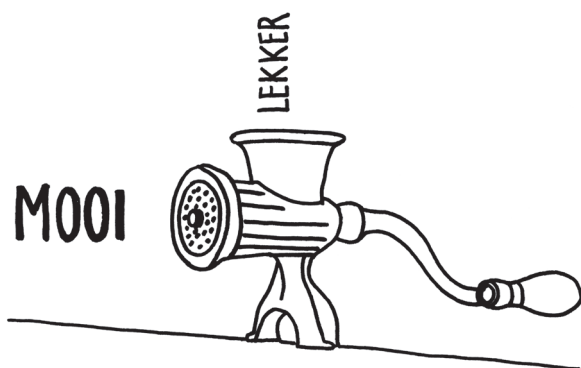
MOOI IS HET NIEUWE LEKKER

Wie weleens uit eten gaat in chique restaurants is het misschien ook opgevallen dat woorden als *smakelijk*, *sappig* en *lekker* in de sterrenhoreca zijn ingewisseld voor *mooi*. Kom daar maar eens om 'een sappige tonijnmoot' en je krijgt steevast 'een mooie tonijnbiefstuk' opgediend.

Sommige eenvoudiger etablissementen hebben deze trend inmiddels overgenomen. In de dorpsherberg wordt de eenvoudige doch voedzame dagschotel nu aangeprezen als 'een mooie wortelstampot', terwijl de gastvrouw in het eetcafé zich uitslooft 'een mooie coq au vin' aan de man te brengen.

Ook ingrediënten en onderdelen waaruit het gerecht bestaat, worden geregeld als *mooi* getypeerd. De chef – tegenwoordig heet hij of zij *masterkok* – heeft 'mooie groenten' op de kop getikt of een 'mooi heidelam', terwijl het wilde zwijn wordt geserveerd met 'een mooie saus van zwarte bessen' en de slibtong wordt begeleid door 'een mooie jus van boter en tuinkruiden'. Klare wijn wordt in dorpscafé en stadsherberg ook al nauwelijks meer geschonken; in plaats van een goed glas wijn krijgt men 'een mooie sauvignon blanc' of een al even fraaie bourgogne of barolo. Want *fraai* is in de horeca nu ook al aardig courant als het afwisselingssynoniem van *mooi*.

De woorden die van oudsher smaaksensaties beschrijven lijken wel door de gehaktmolen van de masterkok te zijn gehaald en er als 'mooi' uit tevoorschijn gekomen. Zelfs de gast aan tafel wordt zorgvuldig geregisseerd in zijn taalgebruik, want hem of haar wordt vaak niet meer gevraagd of 'het heeft gesmaakt' (want dan zou hij in de verleiding kunnen komen te zeggen dat hij 'lekker' gegeten heeft), maar of 'alles naar wens' was. Of erger nog: of hij een mooi diner heeft gehad.

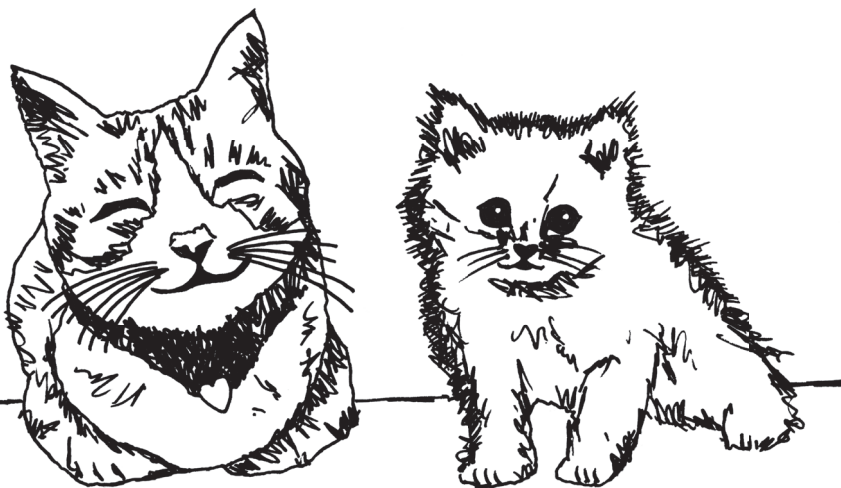

OOK ZO'N ZIN IN TAALPORNO?

In de zomer van 2017 lanceerde telecomaandbieder T-Mobile een reclamecampagne waarbij op affiches in bushokjes nieuwe klanten werden verleid met plaatjes van grappige en schattige poezenkopjes waarbij de tekst 'Unlimited #catporn' stond. Voor een vast bedrag bleek je ongelimiteerd data- en telefoonverkeer (in de taal van T-Mobile: 'unlimited data, bellen, alles') te kunnen krijgen.

Voor de duidelijkheid: *catporn* (in het Engels gespeld als 'cat porn') is geen pornografisch materiaal waarin seks van of met katten wordt getoond. Termen als *cat porn* verwijzen in het internettijdperk gewoonlijk naar niet seksueel beladen beelden van katten die zich in kattenkwaad verliezen of die anderszins schattig zijn. Dat zulke beelden porno worden genoemd, komt doordat mensen zich er schaamteloos aan kunnen en mogen verlustigen. Poezenliefhebbers zijn dol op zulke kattenporno. Zoals lekkerbekken dol zijn op *food porn* (voelselporno) en liefhebbers van foto's van stalinorgels en ander oorlogstuig van *war porn* (oorlogsporno) houden.

Ook ons eigen woord *porno* wordt steeds vaker op zo'n onschuldige manier gebruikt, vooral in samenstellingen. Zo verschenen begin 2012 na een nacht met sneeuwbuien foto's van besneeuwde tuinen en parken op Twitter met de hashtag #sneeuwporno.

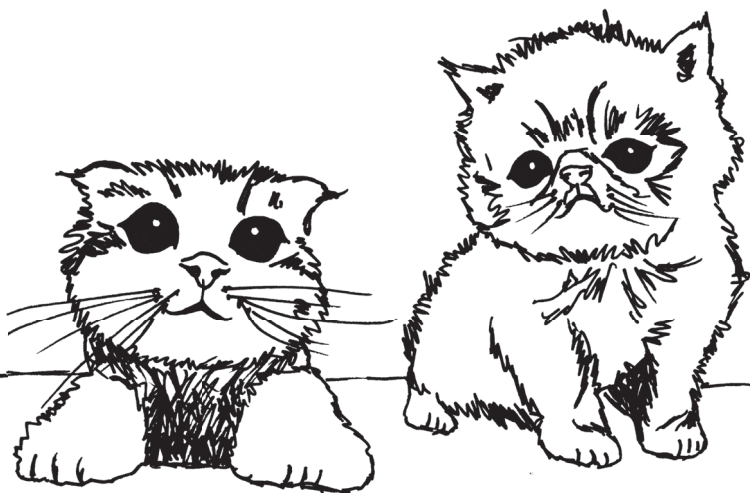

Ook woorden als *kleurenporno* (schilderijen met uitbundige kleuren), *voetbalporno* (mooie dribbels, voorzetten, doelpunten) en *natuurporno* (prachtige plaatjes van watervallen of van leeuwen die een antilope verschalken) zijn geregeld op internet te vinden.

Er zijn zelfs mensen die zich verlustigen aan welluidende of anderszins fraaie woorden en zinnen. Vroeger heette dat *woorderotiek*, maar tegenwoordig noemen we dat *woordporno*. Of meer in het algemeen: *taalporno*.

DE EMANCIPATIE VAN PORNO

Porno – een verkorting van *pornografie* die teruggaat op het Griekse woord voor 'prostitutue' (*pornè*) – was tot voor kort een taboewoord voor een verschijnsel dat zich in het schemergebied van de maatschappij afspeelde. Mede door de komst van *porna* (vrouwvriendelijke porno) is het verschijnsel bespreekbaar geworden, zo niet geëmancipeerd, waardoor de drempel om het woord in de mond te nemen (desnoods als deel van *natuur-* of *winter-porno*) een stuk lager is geworden.

KAN KUNST 'HEEL ERG OVER IETS GAAN'?

Over twee muziekstukken scheef de krant een tijd geleden: 'Beide gaan heel erg over het persoonlijke, over wat er in het innerlijk van mensen omgaat'.

Heel erg over iets gaan – tot voor kort waren het vooral mensen in artistieke beroepen die deze uitdrukking gebruiken. Zo vertelde een acteur in een interview dat 'spelen heel erg over het hier en nu gaat'. Elders gaat een schilderij 'heel erg over lust' en een roman 'heel erg over eenzaamheid, jaloezie en buitengesloten worden'.

Dat een kunstwerk 'ergens over gaat', vooruit dan maar; maar te zeggen dat het 'heel erg over iets gaat' maakt de zaak er niet mooier op. Integendeel, zeggen dat iets 'heel erg over iets gaat' is een lelijke manier om ergens de nadruk op te leggen.

Jammer genoeg duikt deze uitdrukking steeds vaker op, ook in de taal van mensen die niet werkzaam zijn in de kunstsector. Zo vertelde een parlementariër: 'Het gaat in Den Haag nu heel erg over politieke spelletjes, kongsi's en machtspolitiek'.

De waarde van iets benadrukken door te vertellen dat het 'heel erg over iets gaat' wil nog niet zeggen dat wat benadrukt wordt ook zal beklijven. Een bevriende kunstcriticus vertelde onlangs een correlatie te vermoeden tussen het gebruik van deze uitdrukking en de kwaliteit van iemands kunst. Als hij weer eens een kunstenaar hoorde zeggen dat zijn werk 'heel erg' over dit of dat gaat, dacht hij onwillekeurig: 'Inderdaad, vriend, jouw werk gaat heel erg over. Op den duur.'

HEEL ERG DENKEN DOEN WE OOK

Overal – in de krant en op internet – zijn zinnen als 'Ik denk heel erg dat ik gelijk heb' allang niet zeldzaam meer. Het is een koddige manier van formuleren, waarschijnlijk om te benadrukken dat iemand vast van iets overtuigd is. Maar of iemands mening nu overtuigender overkomt als hij zegt dat hij iets heel erg denkt, is betwifelbaar.

BETER LEES JE DIT EVEN!

Onze taal is voortdurend in beweging. Zo kan kunst tegenwoordig 'heel erg over iets gaan', is *het vrije woord* vaak een beeld en kijken we massaal naar *slow televisie* en *food porn*.

Als woordenboekenmaker registreert **Ton den Boon** dagelijks nieuwe woorden en taaltrends. Uit de talloze columns die hij sinds 2012 schreef voor *Trouw*, zijn in dit boek **101 opvallende taaltrends** gebundeld. Ze geven een veelzijdig beeld van recente veranderingen in onze taal, die bovendien allerlei maatschappelijke veranderingen én onze gedachten daarover weerspiegelen.

Hoe interessant is dát?!

TON DEN BOON (1962) STUDEERDE NEDERLANDS EN ALGEMENE LITERATUURWETENSCHAP. SINDS EIND JAREN NEGENTIG IS HIJ HOOFDREDACTEUR VAN DE DIKKE VAN DALE. HIJ IS AUTEUR VAN DIVERSE BOEKEN OVER TAAL, LITERATUUR EN BEELDENDE KUNST EN PUBLICEERT DRIEMAAL PER WEEK DE TAALCOLUMN IN TROUW.

EEN SOORT VAN MODERN
HELEMAAL DE MOEDER
HOE TAALTREND WIL JE HET HEBBEN?

WWW.TONDENBOON.NL
WWW.VANDALE.NL
WWW.VANDALE.BE

